

Inspektion av överförmyndarnämnden i Alingsås kommun år 2025

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har efter inspektion funnit anledning att rikta kritik mot överförmyndarnämnden i Alingsås kommun avseende följande:

- Överlämnande av redovisningshandlingar enligt 16 kap. 8 § föräldrabalken
- Långsam hantering av begäran om byte av ställföreträdare
- Inte fattat slutligt beslut i ett ärende om byte av ställföreträdare
- Brister i kommunikering med huvudmannen inför beslut

Sammanfattande bedömning

Under tillsynsåret 2025 kontrollerar Länsstyrelsen särskilt överförmyndarnämndens granskning av ospecificerade poster i redovisningshandlingar, handläggning vid byte av ställföreträdare och inkomna klagomål mot ställföreträdare samt uppföljning av uttagsmedgivanden från omyndigas spärrade bankkonton.

Nämnden har rutiner för hur årsräkningar granskas, rutiner för hantering av klagomål mot ställföreträdare samt byte av ställföreträdare och uttagsmedgivanden från omyndiges spärrade konton.

Överförmyndarnämnden i Alingsås kommun har underrättat Länsstyrelsen om sina mottagningstider i enlighet med förmynderskapsförordningen. Statistiken har lämnats in i tid. Granskningen av registret över ställföreträdarskap föranleder inga påpekanden. Granskning av årsräkningarna har till största delen varit avslutad inom en skälig tid.

Kritik

Tillsynen av överförmyndarnämnden har dock visat att det förekommer brister gällande överlämning av

redovisningshandlingar enligt 16 kap. 8 § föräldrabalken. Granskningen har också visat att det förekommit brister i kommunikering med huvudmannen inför beslut, att nämnden i ett ärende inte fattat ett slutligt beslut om byte av ställföreträdare och långsam handläggning av begäran om byte av ställföreträdare i ett annat ärende. De två sistnämnda bristerna förefaller vara enstaka händelser och inte en systematisk brist. Överförmyndarnämnden har förklarat skälen till de två sistnämnda bristerna och redogjort för åtgärder som vidtas för att bristerna inte ska uppstå igen. Även om det rör sig om enstaka händelser har bristerna uppstått till följd av att verksamheten inte haft god uppföljning av enskilda ärenden. Detta kan få allvarliga konsekvenser för den enskilde, varför Länsstyrelsen ändå riktar kritik mot överförmyndarnämnden. Vad avser överlämnande av redovisningshandlingar samt kommunikering med huvudmannen innan nämnden fattar beslut förutsätter Länsstyrelsen att överförmyndarnämnden vidtar relevanta åtgärder för att rätta till de påtalade bristerna. Uppföljning om bristerna har rättats till kommer att göras vid nästa planerade tillsyn.

I övrigt har det inte framkommit annat än att överförmyndarnämnden i Alingsås kommun är en välskött verksamhet och arbetar i enlighet med gällande lagstiftning och föreskrifter. Mot bakgrund av vad som framkommit vid tillsynen anser Länsstyrelsen att inspektionen kan avslutas.

Beskrivning av Länsstyrelsens inspektion

Under september 2025 genomförde Länsstyrelsen en inspektion av överförmyndarnämnden i Alingsås kommun.

Inom ramen för inspektionen har Länsstyrelsen begärt in och granskat överförmyndarnämndens register, som ska föras enligt 9 § förmynderskapsförordningen (1995:379). Länsstyrelsen har granskat ett antal stickprovvis utvalda akter på överförmyndarverksamhetens kontor. Överförmyndarnämnden har fått komma in med svar på ett antal frågor rörande verksamhetsåret 2024, se bilaga 1. Därefter har Länsstyrelsen begärt yttrande till de iakttagelser som Länsstyrelsen gjort vid granskningen av akterna och överförmyndarnämnden har fått yttra sig över ett protokollsutkast.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från inspektionen år 2024 (se dnr 34054-2024) riktade Länsstyrelsen kritik mot överförmyndarnämnden på följande punkter:

- Arvodesbeslut utan stöd i lag

- Bristande tillsyn av ställföreträdare och avsaknad av handlingar

Länsstyrelsen har vid denna inspektion i frågeformuläret följt upp om överförmyndarnämnden vidtagit åtgärder med anledning av Länsstyrelsens kritik och vilka åtgärder som i så fall vidtagits. Överförmyndarnämnden har svarat att kritiken mot arvodesbeslut utan stöd i lag avsåg ett gammalt ärende som redan hanterats, vilket Länsstyrelsen noterat i protokollet. Vad gäller bristande tillsyn av ställföreträdare och avsaknad av handlingar bedömer verksamheten det vara isolerade avvikelser från fastställda rutiner.

Granskade akter

Vid inspektionen har nedanstående stickprovsvis utvalda akter granskats. Akterna har avsett förvaltarskap, godmanskap och förmynderskap. Akterna har granskats i vissa utvalda delar alternativt i sin helhet. Vid granskningen har följande noterats.

Granskning av ospecificerade poster i redovisningshandlingar

Akt nummer 5475

Enligt årsräkning för år 2023 uppgår posten övriga utgifter till 3 655 kr. Posten är inte specificerad och underlag saknas i akten men posten är avbockad av verksamheten. I årsräkning för år 2024 uppgår posten övriga utgifter till 13 630 kr. Posten är endast delvis specificerad och underlag saknas i akten men posten är avbockad av verksamheten. På frågan om posterna "övriga utgifter" i ovan nämnda årsräkningar är utredda har överförmyndarnämnden svarat att den praktiska hanteringen är att inga underlag ska sparas i akten, utan en sammanställning över vad som ingår ska antingen framgå i själva årsräkningen eller i en bilaga som ska sparas tillsammans med årsräkningen. I de fall det är ett fåtal poster kan granskaren notera t.ex. "bankavgift" i rutan för överförmyndarens kommenterar. I andra fall måste en begäran om komplettering skickas till ställföreträdaren där denne ombeds att specificera/sammanställa vad som ingår i posten. Så görs i de allra flesta fall. I det här ärendet har det skett en miss av handläggaren som inte har sparat bilaga eller sammanställning av utgifterna till årsräkningen, vilket inte är i enlighet med deras rutiner.

Byte av ställföreträdare

Akt nummer 4045

Begäran om byte av ställföreträdare kom in den 25 april 2022 från huvudmannen. Den 18 april 2023 lyfts frågan till huvudmannen

igen. Den 29 juni 2023 fattas beslut om avskrivning efter att huvudmannen inte kommit in med en bekräftelse på att byte fortfarande var aktuellt. Av uppgifter i akten framgår att huvudmannen har svårt att kommunicera.

Överförmyndarnämnden har redogjort för skälen till att handläggningen av byte av ställföreträdare tog så lång tid.

Överförmyndarnämnden medger att handläggningen av ärendet varit för långsam samt redogjort för ett nytt uppföljningssystem avseende rekrytering vid nya ärenden och byten så att chef ska kunna fånga upp när ett ärende drar ut på tiden utan att handläggaren själv flaggat för det.

Akt nummer 5465

Verksamheten fattade ett interimistiskt beslut om byte av ställföreträdare i juni 2023. I beslutet anger verksamheten att anhöriga inte har hörts då ärendet dragit ut på tiden och nu har det blivit en fråga om skyndsam handläggning, varför de fattar ett interimistiskt beslut. Det framgår även att anhöriga ska höras och beslutet ska fastslås. Något slutligt beslut finns inte i ärendet. Överförmyndarnämnden har i sin förklaring till Länsstyrelsen uppgett att något slutligt beslut fattades inte utan det har fallit mellan stolarna. Det gjordes ett till byte av ställföreträdare där yttranden från anhöriga har hämtats in. Rutinen enligt överförmyndarnämnden är att handläggaren ska fortsätta handlägga ärendet och hämta in den utredning som saknats för att därefter fatta slutligt beslut.

Akt nummer 7397

Den 14 mars 2024 fattas beslut om byte för både förvaltare och god man. I beslutet framgår att "Så vitt får förstås är huvudmannen införstådd i frågan om byte av ställföreträdare och har träffat föreslagen ny ställföreträdare. Övermyndaren bedömer därför att det i detta fall får anses vara obehövligt att inhämta yttranden rörande anordnande av ny god man eller förvaltare". I ärendet finns endast anteckning om att tilltänkt god man ska träffa huvudman men inte att det har skett. Huvudmannen har inte skrivit under blanketten och av akten framgår att huvudmannen förstår vad saken gäller. Överförmyndarnämnden har i kompletterande svar uppgett att det har missats att huvudmannen inte skrivit under åtagandet i det aktuella fallet. Detta ingår i rutinen och brukar alltid kontrolleras. Det är helt enkelt en miss i det enskilda fallet.

Akt nummer 9214 och 14854

I akterna har överförmyndarnämnden skickat över redovisningshandlingar endast från den närmast föregående ställföreträdaren till den nya ställföreträdaren eller annan behörig mottagare. Överförmyndarnämnden har bekräftat att det är enligt rutin. Skälet till att överförmyndarnämnden inte lämnar samtliga

redovisningshandlingar från de tidigare ställföreträdare är för att de anser att tidigare ställföreträdare som åtagit sig uppdraget redan har tagit del av tidigare redovisningshandlingar och haft möjlighet att väcka talan om skadestånd inom tre år.

Akt nummer 3633

I anmärkningen till årsräkningen för år 2022 står att överförmyndarnämnden har som avsikt att begära upphävande av godmanskap då det inte behövs. Överförmyndarnämnden gjorde en ansökan om upphörande men återtog sin ansökan från tingsrätten. Av ett mejl daterat den 5 mars 2024 framgår att överförmyndarnämnden skriver till ställföreträdaren att denne inte får kvarstå som god man och att överförmyndarnämnden avser att byta god man. Därefter skickar nämnden ett till mejl och frågar om överförmyndarnämnden ska uppfatta det som att ställföreträdaren går med på att bli utbytt som god man. Frågan om entledigande av god man verkar till synes grunda sig först på omständigheten att godmanskap inte behövs överhuvudtaget. Samtidigt framgår det av akten att överförmyndarnämnden ifrågasätter ställföreträdarens lämplighet och när upphörande av godmanskap inte längre är aktuellt blir det fråga om byte av ställföreträdare, dock inte på initiativ av huvudmannen eller anhöriga till huvudmannen utan det är överförmyndarnämnden som driver frågan om byte.

Nämndens rutiner vid begäran om byte av ställföreträdare

Länsstyrelsen har bett överförmyndarnämnden redogöra för vissa delar av nämndens rutinbeskrivning vid byte av ställföreträdare. Länsstyrelsen har ställt en fråga över skrivningen "om det framkommer att huvudmannen vill byta ställföreträdare bör det normalt anses som olämpligt beteende att ställföreträdaren inte självmant begär sig entledigad". Överförmyndarnämnden har svarat att Länsstyrelsen verkar ha missuppfattat innebörden av skrivningen. Vad som avses är att om en huvudman uttrycker starkt missnöje med en specifik ställföreträdare och ansöker om byte kan ett tvångsentledigande aktualiseras utifrån det faktum att ställföreträdaren vägrar att avgå från uppdraget trots huvudmannens missnöje. Med andra ord bör handläggaren lägga vikt vid att huvudmannen uttrycker starkt missnöje även om ställföreträdaren inte begått några formella fel i utövandet av uppdraget. Det syftar således till kravet i FB 11 kap. 20 § om tvångsentledigande "eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget". Det kan helt enkelt handla om något så mänskligt som personkemi från huvudmannens sida. Detta synsätt överensstämmer enligt överförmyndarnämnden med huvudmannens rätt till självbestämmande som framkommer i annan lagstiftning såsom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen.

Överförmyndarnämnden förespråkar ett sådant synsätt i handläggningen. Överförmyndarnämnden har vidare uppgett att den lagstiftning nämnden har att förhålla sig till lägger generellt ytterst liten vikt vid huvudmannens egen vilja och stipulerar endast att byte måste genomföras i de fall ställföreträdaren själv begär sig entledigad, medan huvudmannens ansökan ska prövas för att bifallas.

Klagomål mot ställföreträdare

Akt nummer 7397

Av akten framgår att huvudmannen klagar på ställföreträdaren. Överförmyndarnämnden kommunicerade inte ställföreträdarens svar om händelsen till huvudmannen utan gick till beslut den 8 september 2025 och avskrev klagomålet med hänvisning till vad som sagts i ställföreträdarens yttrande. Även inför beslut daterat den 14 maj 2024 kommunicerades inte ställföreträdarens yttrande till huvudmannen innan beslut fattades. Överförmyndarnämnden har uppgett att rutinen för hantering av klagomål innehåller en punkt under utredning och inledande handläggning som är kommunicera med den som lämnat klagomålet om vad som framkommer i utredningen. Det har framkommit att rutinen har tolkats på olika sätt i just detta avseende med vad som menas. Handläggare har tolkat att det räcker att det framgår av avskrivningsbeslutet vad som framkommit i utredningen eftersom beslutet i sin helhet skickas till huvudmannen i de fall hen har klagat. Detta då finns en tydlig rubrik i beslutsmallen som heter Yttrande från [ställföreträdare] just för att tydliggöra vad som framkommit i utredningen. I just det enskilda fallet har huvudmannen varit missnöjd med att ha ställföreträdare i grunden och inkommit med klagomål och flera byten av förvaltare har genomförts. Överförmyndarnämnden uppger att åtgärd vidtas genom förtydligande av rutinen vad som menas med kommunikering och att den syftar till 25 § Förvaltningslagen (FL) för att säkerställa att handläggare förstår innebörden av rutinen.

Granskade akter utan anmärkning

Akt nummer 6262, 6253, 6072, 5993, 6048, 6325, 6165, 5864, 3172, 3341, 6254, 4491, 3195, 7550, 7320, 6305, 7279, 4565, 4105 och 5995 har granskats utan anmärkning.

Länsstyrelsens bedömning

Kritik

Överlämnande av redovisningshandlingar enligt 16 kap. 8 § föräldrabalken (FB)

Vid aktgranskningen har det framkommit att verksamheten vid byte av ställföreträdare inte skickar över samtliga tidigare redovisningshandlingar till den nye ställföreträdaren med anledning av att de tidigare ställföreträdarna redan har tagit del av tidigare redovisningshandlingar och därmed haft möjligheten att väcka talan inom tre år (se bland annat akterna 9214 och 14854). Av 16 kap. 8 § FB framgår det att överförmyndarnämnden, efter att nämnden har granskat ställföreträdarens sluträkning, ska överlämna sluträkningen samt de förteckningar, årsräkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ FB som förvaras hos överförmyndarnämnden till den som är behörig att ta emot handlingarna. Bestämmelsen gäller i alla de fall då en sluträkning getts in, vilket även inkluderar byte av ställföreträdare.

Länsstyrelsen konstaterar inledningsvis att bestämmelsen inte begränsar antalet handlingar som ska överlämnas till den tillträdande ställföreträdaren, utan alla de uppräknade handlingarna som förvaras hos överförmyndarnämnden ska överlämnas enligt 16 kap. 18 § FB. Risker genom att enbart lämna över ett visst antal redovisningshandlingar skulle i värsta fall kunna vara att preskriptionstiden för vissa brott hinner inträda då tidsfristen om tre år inte gäller om ställföreträdaren har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande. Att bara lämna över föregående ställföreträdarens redovisning begränsar den tillträdandes möjlighet att överblicka hur de tidigare ställföreträdare har skött sina uppdrag även om den nye ställföreträdaren inte kan väcka en skadeståndstalan där tidsfristen om tre år löpt ut. Men om tidigare ställföreträdare har misskött sitt uppdrag där huvudmannen lidit ekonomisk skada och efterföljande ställföreträdare inte har väckt talan i tid kan den ställföreträdaren bli ersättningsskyldig för att denne underlåtit att agera i tid med anledning av föregående ställföreträdarens oegentligheter. Denna omständighet kan svårligen upptäckas om tillträdande ställföreträdare enbart mottar den senaste ställföreträdarens redovisning.

Vidare ser Länsstyrelsen inte att det finns något utrymme för att endast lämna över ett begränsat antal redovisningshandlingar, eftersom det av bestämmelsen framgår att alla föregående redovisningshandlingar som förvaras hos överförmyndarnämnden ska lämnas över. Verksamheten har därmed brustit i sin skyldighet att överlämna redovisningshandlingar till de nya ställföreträdarna och Länsstyrelsen riktar därför kritik för denna brist.

Långsam hantering av begäran om byte av ställföreträdare

I akt 4045 kom begäran om byte av ställföreträdare in den 25 april 2022 från huvudmannen och först den 29 juni 2023 fattar överförmyndarnämnden beslut om avskrivning efter att huvudmannen inte kommit in med en bekräftelse om bytet fortfarande var aktuellt. Överförmyndarnämnden har redogjort för skälen till varför handläggningen av byte av ställföreträdare tog så lång tid. Överförmyndarnämnden medger att handläggningen av ärendet varit för långsam samt redogjort för ett nytt uppföljningssystem avseende rekrytering vid nya ärenden och byten så att chef ska kunna fånga upp när ett ärende drar ut på tiden utan att handläggaren själv flaggat för det.

Enligt JO 2586-2019 är handläggning som pågått närmare ett år för lång tid i ett ärende om entledigande av god man även i beaktande av att ärendet var komplicerat. I det här fallet förefaller det inte vara ett komplicerat ärende utan omständigheten att begäran om byte har glömts av. Även om det rör sig om ett misstag i det enskilda fallet kan överförmyndarnämnden inte undgå kritik.

Inte fattat slutligt beslut i ett ärende om byte av ställföreträdare

I akt 5465 har verksamheten fattat ett interimistiskt beslut om byte av ställföreträdare i juni 2023 och något slutligt beslut har inte fattats i ärendet. Överförmyndarnämnden har i sin förklaring till Länsstyrelsen uppgett att något slutligt beslut fattades inte utan det har fallit mellan stolarna. Rutinen är självklart att handläggaren ska fortsätta handlägga ärendet och inhämta den utredning som saknats för att därefter fatta slutligt beslut.

Överförmyndarnämnden har möjlighet att fatta interimistiskt beslut enligt 11 kap. 18 § FB. Interimistiskt beslut är ett tillfälligt beslut där allt underlag inte finns i ärendet men det är så angeläget att man ändå fattar ett beslut och det gäller till dess att saken är slutligt avgjord eller till dess att man beslutar om annat. Då allt underlag införskaffats ska ett slutligt beslut fattas.

Länsstyrelsen ifrågasätter inte överförmyndarnämndens interimistiska beslut men det är allvarligt att nämnden inte har fattat ett slutligt beslut. Eftersom interimistiskt beslut är ett preliminärt ställningstagande i saken innan utredningen är slutförd är det viktigt att fortsätta utredningen och vidta de åtgärder som inte kunde inväntas för att kunna göra ett slutligt avgörande. Med anledning av att överförmyndarnämnden inte fattat ett slutligt beslut i ärendet riktar Länsstyrelsen kritik mot nämnden.

Brister i kommunikering med huvudmannen inför beslut

I akt 7397 framgår att inför beslut om byte av ställföreträdare har överförmyndarnämnden inte hämtat in huvudmannens yttrande. Överförmyndarnämnden har uppgett att det har missats att huvudmannen inte skrivit under åtagandet i det aktuella fallet. Detta ingår i rutinen och brukar alltid kontrolleras.

Enligt 11 kap. 16 § 1 FB ska överförmyndaren i ärenden om förordnande av god man för någon som fyllt 16 år ge denna person tillfälle att yttra sig, om det kan ske. I andra och tredje stycken samma paragraf föreskrivs bland annat att överförmyndaren i ärenden om förordnande av god man enligt 11 kap. 4 § FB ska inhämta yttrande från bland annat den enskildes make eller sambo och barn, om det inte är obehövligt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående. Det rör sig härvid om de situationer när överförmyndaren förordnar en ny god man efter att ha entledigat en tidigare, det vill säga när det är fråga om byte av god man.

Som framgår ovan finns det ett visst utrymme att under vissa omständigheter inte inhämta huvudmannens yttrande vid ett byte av ställföreträdare. Om överförmyndarnämnden anser att huvudmannen inte ska höras ska det i så fall dokumenteras vad som ligger till grund för en sådan bedömning i varje enskilt fall. Eftersom det rör sig om en brist i ett enstaka fall och inte en systematisk brist riktar Länsstyrelsen viss kritik mot överförmyndarnämnden.

Brister i kommunikering med huvudmannen inför beslut

I akt 7397 klagar huvudmannen på ställföreträdaren. Överförmyndarnämnden kommunicerade inte ställföreträdarens svar till huvudmannen utan gick vid två tillfällen till beslut och avskrev klagomålet med hänvisning till vad som sagts i ställföreträdarens yttrande. Länsstyrelsen har ställt frågan till överförmyndarnämnden om varför nämnden inte har kommunicerat ställföreträdarens yttrande till huvudmannen innan beslut och nämnden har uppgett att handläggarna har tolkat rutinen att det räcker att det framgår av avskrivningsbeslutet vad som framkommit i utredningen eftersom beslutet i sin helhet skickas till huvudmannen i de fall hen har klagat. Överförmyndarnämnden uppger att åtgärd vidtas genom förtydligande av rutinen om vad som menas med kommunikering och att den syftar till 25 § FL, detta för att säkerställa att handläggare förstår innebörden av rutinen.

Kommunikation med den enskilde innan en myndighet fattar beslut i ett ärende regleras i 25 § FL. Myndigheten har utrymme

att avstå från kommunikation enligt 25 § FL om myndigheten bland annat anser att det är uppenbart obehövt eller om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet, eller ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart.

Av överförmyndarnämndens svar framgår att handläggaren i handläggningen av klagomålsärenden gått direkt till beslut efter ställföreträdarens yttrande utan föregående kommunikering med huvudmannen. Bestämmelsen om att underlåta kommunikering ska tolkas snävt och är tillämplig enbart i sådana fall där behovet av kommunikation, sett objektivt ur den enskildes perspektiv, är mindre framträdande eller helt saknas. Om myndigheten är tveksam till om kommunikation ska ske eller inte, ska den kommunicera med parten på vanligt sätt enligt huvudregeln. Att handläggarna har tolkat sin rutin som att kommunikering inte behövs inför beslut är allvarligt eftersom det fråntar enskilda deras möjligheter att ta del av material och låta dem höras inför beslut. Överförmyndarnämnden anses därmed ha brustit i sin handläggning och Länsstyrelsen riktar därför kritik mot nämnden.

Övrigt påpekanden- som inte föranleder kritik

I akt nummer 5475 är posten för övriga utgifter i årsräkning för 2023 inte specificerad och underlag saknas i akten. I årsräkning för 2024 är posten endast delvis specificerad och underlag saknas i akten. Överförmyndarnämnden har redogjort för sina granskningsrutiner och uppgett att i det här fallet har det skett en miss av handläggaren som inte har sparat bilaga eller sammanställning av utgifterna till årsräkningen, vilket inte är i enlighet med deras rutiner.

Vid granskningen ankommer det på överförmyndarnämnden att bedöma om redovisade poster är rimliga och om de upptagna utgifterna gått till huvudmannens uppehälle eller nytta i övrigt. Om ospecificerade utgifter anges i årsräkningen måste det utredas vad dessa poster innehåller och vid behov kan det bli aktuellt att begära in ytterligare underlag eller en förklaring. Av ett avgörande från JO (JO 1202-2008) framkommer det vidare att redovisningshandlingar som innehåller klumpsummor eller anteckningar som bankomatuttag, girobetalningar och liknande bör specificeras direkt i årsräkningen, alternativt som en bilaga till denna. Om det hänvisas till en bilaga avseende de ospecificerade posterna i en redovisningshandling och där posterna sedan specificerats behöver bilagan hanteras som en del av redovisningshandlingen. Bilagan bör därför sparas och fästas på lämpligt vis till handlingen. Verksamheten har uppgett att de har stämt av de ospecificerade posterna mot underlag och kontrollerat att utgifterna härrör till huvudmannen. Mot bakgrund

av att det framkommit att verksamheten har kontrollerat de ospecificerade posterna och försäkrat sig om att utgifterna har avsett huvudmannens uppehälle och nytta stannar Länsstyrelsen vid detta påpekande.

I akt 4185 framgår att ett klagomål mot ställföreträdaren kommer in till överförmyndarnämnden. Klagomålet skickas till ställföreträdaren för yttrande och ställföreträdaren begär sig entledigad vilket resulterar i byte av ställföreträdare. Vad gäller klagomålet finns inget mer i ärendet, ingen bedömning eller avskrivning av klagomålet. Överförmyndarnämnden har uppgett att generellt ska klagomålsärendet avslutas (avskrivas) om byte sker medan handläggning pågår.

Dokumentationsskyldigheten och den minimnivå som myndigheterna måste leva upp till framgår av bestämmelsen i 27 § FL. Saknas dokumentation blir det svårt, och i vissa fall till och med omöjligt, att överblicka vad som har hänt och i efterhand granska handläggningen i ett enskilt ärende. Verksamheten borde ha dokumenterat sitt ställningstagande till klagomålet genom ett beslut om avskrivning som kan vara av enkel beskaffenhet och i form av en tjänsteanteckning. Huvudmannen och ställföreträdaren skulle ha underrättats. Eftersom det endast verkar vara ett förbiseende i ett enstaka fall och överförmyndarnämnden har rutiner för hantering av klagomålsärenden stannar Länsstyrelsen enbart vid detta påpekande.

I akt 3633 finns en process om byte av ställföreträdare där Länsstyrelsen har uppmärksammat skriftväxlingen mellan överförmyndarnämnden och ställföreträdaren. Av akten framgår att överförmyndarnämnden anser att ställföreträdaren inte längre är lämplig att inneha uppdraget. Länsstyrelsen har uppfattat överförmyndarnämndens skrivelser till ställföreträdaren som en uppmaning till att denne ska begära sig entledigad. Vidare finns det i överförmyndarnämndens rutinbeskrivning följande formulering.

"Vad som sagts ovan innebär att om huvudmannen eller någon anhörig ansöker om att entlediga (byta) god man/förvaltare måste ställföreträdaren själv begära sig entledigad för att bytet ska kunna genomföras. I annat fall måste en utredning göras som finner att ställföreträdaren är olämplig för uppdraget på så sätt som anges i FB 11 kap 20 § och tvångsentledigande genomföras. Om det framkommer att huvudmannen vill byta ställföreträdare bör det normalt anses som olämpligt beteende att ställföreträdaren inte självant begär sig entledigad. Det kan dock finnas undantag, då ansökan om byte bör avslås. Sådant beslut

fattas av nämnden och kan överklagas av den det angår, om beslutet gått hen emot (FL 42 §)".

Enligt Länsstyrelsen kan dessa formuleringar uppfattas som att huvudregeln är att överförmyndarnämnden ska verka för att ställföreträdare ska begära sig entledigad i stället för att överförmyndarnämnden ska utreda frågan om entledigande.

Länsstyrelsen håller med om att samarbetssvårigheter och djupgående meningsskiljaktigheter mellan förvaltaren och huvudmannen kan mycket väl vara ett skäl för att entlediga förvaltaren från uppdraget och utse någon annan i hans ställe. Enstaka triviala åsiktsskillnader torde inte vara ett skäl att entlediga en god man eller förvaltare. Omvänt kan ett långvarigt missnöje från den enskildes sida med förvaltarens arbete innebära att skäl för ett entledigande föreligger, trots att missnöjet inte rör några allvarigare saker (SOU 2004:112 s. 814 f). Även Jan Wallgren skriver i boken God man, förvaltare och förmyndare¹ följande. "Det bör framhållas att ställföreträdaren inte utan vidare bör entledigas endast på grund av att det begärs av huvudmannen eller att huvudmannen har klagomål. I RH 2018:19 godtogs av både tingsrätt och hovrätt något överraskande överförmyndarens beslut att entlediga en manlig förvaltare för en huvudman som ville ha en kvinnlig förvaltare. Synpunkter från huvudmannen grundas inte sällan på missuppfattningar eller orealistiska förväntningar. Inte sällan förekommer det att huvudmannen är ivrigt påhejad och även biträdd av anhöriga, socialarbetare eller andra som bara har vaga kunskaper om vad uppdraget innebär och som ibland påverkas negativt av de åtgärder som gode mannen eller förvaltaren vidtar".

Sammanfattningsvis kan sägas att överförmyndarnämnden har möjligheter att entlediga ställföreträdare på grund av missnöje från huvudmannen utan krav om ställföreträdarens egen begäran om entledigande. Om det framkommer uppgifter om att en ställföreträdare är olämplig ska överförmyndarnämnden utreda ärendet och om nödvändigt skyndsamt.

Vid protokollet
Nadja Arvidsson

Justerat
Therese Bragd Gustavsson

¹ God man, förvaltare och förmyndare (2020) sid.150

Kopia till

Överförmyndarnämnden i Alingsås kommun
overformyndarsamverkan@alingsas.se

Justitieombudsmannen, jokansli2@jo.se

Bilaga

1. Frågeformulär
2. Kritiknivåer